

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیهما صلوات

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

حکومت از دیدگاه امام حسین

علیه السلام

محمدرضا بندرچی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حکومت از دیدگاه امام حسین علیه السلام

نویسنده:

محمد رضا بندرچی

ناشر چاپی:

محمد رضا بندرچی

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	حکومت از دیدگاه امام حسین علیه السلام
۶	مشخصات کتاب
۶	مقدمه
۶	متن کامل حدیث و ترجمه آن
۷	بررسی سندی حدیث
۷	بررسی فقهی مفاد حدیث شریف
۸	دلالت حدیث بر ولایت رهبری، ولایت فتوا، ولایت قضا
۸	نکته
۹	نتیجه
۹	درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

حکومت از دیدگاه امام حسین علیه السلام

مشخصات کتاب

عنوان: حکومت از دیدگاه امام حسین علیه السلام
 پدید آورندگان: امام سوم حسین بن علی (ع) (توصیف گر)
 محمد رضا بندرچی (پدید آور)
 وضعیت نشر: قم: محمد رضا بندرچی، ۱۳۸۷
 نوع: متن
 جنس: مقاله
 الکترونیکی
 زبان: فارسی
 توصیفگر: ولایت امام حسین (ع)
 افعال امام حسین (ع)
 امر به معروف و نهی از منکر

مقدمه

امام شهید حضرت حسین بن علی، سید الشهداء، که با قیام جاودانه‌اش درس رادمردی و ازادگی به همه بشریت داد و لقب ثار الله را ویژه خود نمود، چونان خورشید تابان، تا ابد پرتو افشانی می‌کند. و یکی از این شعاع‌های نورانی، کلمات و سخنانی است که از ان امام برحق، برجای مانده و شیعیان، بلکه مسلمانان و شاید همه بشریت از این بیانات بهره می‌گیرند. یکی از احادیث بر جای مانده از حضرت (ع) حدیثی است که در کتاب مشهور تحف العقول، که مجموعه‌ای نفیس از کلمات ائمه اطهار (ع) می‌باشد، درج شده و به روایت «مجاری امور» مشهور است و یکی از مبانی بسیاری از اندیشوران در ضرورت ولایت فقها در امر حکومت اسلامی و اثبات آن، این روایت مشهور می‌باشد. ما در این مقال، با ذکر متن حدیث و بررسی سندی آن، برداشت‌های خود را در مورد آن ذکر می‌نماییم. از روح قدسی آن ولی معصوم (ع) در این کار مدد می‌جوییم.

متن کامل حدیث و ترجمه آن

حضرت سید الشهداء (ع) در بخشی از یک خطابه که درباره امر به معروف ایراد فرموده است، گروهی از علمای اسلامی را که به علّت سهل انگاری و سازش کاری با دستگاه حاکمه زمان، به وظیفه دینی خویش عمل نمی‌نمایند و بدین علّت، اموری که باید به دست علما انجام گیرد، در اختیار دولت‌های ستمگر قرار گرفته و دیگران حق حاکمیت را که قاعدتاً باید از آن دانشمندان اسلام باشد، غصب کرده‌اند، ملامت و سرزنش کرده و چنین می‌فرمایند: «وانتم اعظم الناس مصیبه لما غلبتم علیه من منازل العلماء لو كنتم تشعرون، ذلك بان مجاری الامور والاحکام علی ایدی العلماء بالله» الامناء علی حلاله وحرامه، فانتم المسلوبون تلك المنزلة وما سلبتم ذلك الا بتفرقكم عن الحق واختلافكم فی السینه بعد البینه الواضحه. ولو صبرتم علی الأذی و تحمّلتُم المؤمنة فی ذات الله کانت امور الله علیکم تردّ وعنکم تصدر والیکم ترجع، ولكنکم مکنتم الظلمة من منزلتکم واسلمتم امور الله فی ایدیهم، یعملون بالشبهات و

یسیرون فی الشهوات، سلطهم علی ذلک فرارکم من الموت واعجابکم بالحیاء الّتی هی مفارقتکم فاسلمتم الضعفاء فی ایدیهیم فمن بین مستعبد مقهور، و بین مستضعف علی معیشتہ مغلوب...؛ مصیبت و بی چارگی شما [علما] از همه مردم بیشتر است، زیرا مقام علما [رهبری و حکومت] را با زور از دستتان گرفتند، ولی شما هیچ توجّهی به آن نمودید، درحالی که جریان امور [کشور اسلامی و مردم مسلمان] و احکام آن باید به دست علمای الهی [که در این مورد با دستورات خدا انجام وظیفه می‌کنند] باشد، آن‌ها که امین بر حلال و حرام خدا می‌باشند. ولی [متاسفانه] این مقام و منزلت از شما سلب شده است و این نبود، مگر به علت دوری شما و انحرافات از راه حق و اختلافات در سنت رسول الله (ص) با آن همه وضوح و روشنی‌اش [البته شایسته نبود در چنین مطلب روشن و واضحی اختلاف کنید] و اگر شما به خاطر خدا مشقّت‌ها را صبر و تحمل نموده بودید، زمام امور الهی به دست شما می‌بود و احکام از طرف شما صادر می‌شد و نتیجه‌اش نیز به خودتان باز می‌گشت، ولی شما خودتان، راه ستمگران را باز نمودید و مقام منزلت‌تان را به آن‌ها سپردید و کارهای الهی را به ایشان واگذار کردید، تا آن‌جا که اینان بدون پروا در شبهات [از روی حدس و گمان] عمل می‌کنند و راه شهوت‌رانی را پیش گرفتند و البته علت سلطه اینان چیزی جز فرار شما از مرگ و دل‌بستگی‌تان به زندگی و لذت‌های آن که حتماً هم از شما جدا خواهد شد، نیست. شما ضعیفان و بی‌چارگان را به دست آنان سپردید، تا آن‌ها که برخی را به بندگی و عبودیت خود در آوردند و برخی را نیز ضعیف کردند و در تنگنای زندگی قرار دادند...».

بررسی سندی حدیث

این روایت شریف در صفحه ۱۸۸ جلد سوم کتاب مستدرک الوسائل از باب ۱۱ ابواب صفات قاضی، حدیث ۱۶ درج شده و در صفحه ۱۶۹ کتاب تحف العقول نیز ذکر شده است. مؤلف این کتاب شریف، «ابو محمد حسن بن علی بن الحسین بن شعبه حرّانی» از بزرگان دانشمندان قرن چهارم قمری و معاصر با عالم جلیل القدر «شیخ صدوق» (م. ۱۳۸۱ ق) می‌باشد. وی از مکانت والایی در بین علمای امامیه برخوردار است، به طوری که هر کس که شرح حال او را نگاهشته است، از وی با تجلیل و عظمت یاد نموده. ولی متاسفانه به دلایلی که معلوم نیست، در تدوین احادیث تحف العقول از ذکر اسناد آن‌ها خودداری کرده و آنان را به صورت مُرسله ذکر نموده است؛ یعنی واسطه‌های بین خود و ائمه اطهار (ع) را نقل نکرده تا بتوان در احوال راویان احادیث دقت نمود. از آن‌جا که مؤلف از شخصیت‌های مهم علمی و عملی شیعه است، روایات کتابش مورد قبول جمعی از فقها قرار گرفته است. خود مؤلف در کتابش چنین می‌گوید: من اسناد احادیث را به خاطر رعایت اختصار حذف کردم و بیشتر آن‌ها را از طریق سماع از بزرگان به دست آورده‌ام... لذا از طریق اعتماد به شخص حرّانی، ممکن است به احادیث مذکور در کتابش نیز اعتماد نمود و تصمیم قاطع در این باره، به فقهی مربوط است که قصد اجتهاد در این زمینه را دارد. نویسنده در صفحه ۱۶۹ همین حدیث را به مولا امیر المؤمنین علی (ع) نسبت داده، ولی با دقت بیشتر در متن کامل حدیث، انتساب آن به امام حسین سید الشهداء (ع) صحیح‌تر خواهد بود.

بررسی فقهی مفاد حدیث شریف

از بیانات امام (ع) به خوبی به دست می‌آید که اداره امور کشور اسلامی باید به دست «علماء بالله» یعنی علمایی که در اداره امور مردم، به جنبه الهی آن توجه دارند، صورت گیرد. «مجارى الامور والاحکام علی ایدی العلماء بالله؛ گردش امور کشور و صدور احکام باید به دست علمای الهی باشد». سپس حضرت در کلمات بعد اشاره می‌کند که: اگر شما (علما) صبر می‌کردید و به مبارزه ادامه می‌دادید، هر آینه اداره ملت اسلامی به شما ارجاع می‌شد و تصمیم‌گیری درباره آن و صدور فرمان حکومت از جانب شما صورت می‌گرفت و نتیجه‌اش به شما گزارش می‌شد... از این بیانات، با کمال صراحت به دست می‌آید که ریاست بر مسلمانان و حکومت اسلامی تنها شایسته رهبران الهی است، زیرا حکومت خدا جز از این طریق، عملی نیست. نتیجه آن که، حکومتی که

دولت‌ها بر ملت‌های مسلمان با زور و غلبه برقرار کرده‌اند، حقّ مسلم علمای الهی است و این، همان مفهوم «ولایت فقیه» می‌باشد. از دیدگاه سید الشهدا، دو نوع حکومت و دولت در میان مسلمانان حاکم می‌باشد: ۱- حکومت جائزین: حکومت جهل و شهوت و بند کشیدن ضعیفان و سلطه غاصبانه بر امت؛ ۲- حکومت علمای الهی: حکومت علم و عدالت و دستگیری از ضعف که حکومت الله است. مسلماً نهضت درخشان کربلای سید الشهدا(ع) برای سرنگون کردن حکومت طاغوت و برپا داشتن حکومت الله بود. برداشتی دیگر از حدیث شریف (همزمانی ولایت امام (ع) و فقیه) از سخنان سید الشهدا(ع) چنین بر می‌آید که ولایت فقها حتی در زمان امام معصوم نیز ثابت است، چرا که ایشان خطاب به علمای عصر خود می‌فرماید: «فانتم المسلوبون تلك المنزلة و ماسلبتم ذلك الا بتفرقکم عن الحق...» جریان حکومت باید به دست شما می‌بود، ولی شما خودتان با سهل انگاری و اختلاف آن را از دست دادید. یعنی امام (ع) این حق را به علمای زمان خود هم داده است. سؤال: ولایت معصوم (ع) بر همه ولایت‌ها اولویت دارد، پس چگونه فقیه و عالم بالله می‌تواند همزمان با امام معصوم صاحب حق حکومت باشد؟ در پاسخ باید گفت: وجود هر دو نوع این ولایت محذور علمی و عقلی ندارد، چرا که ولایت فقیه در طول ولایت امام (ع) است، نه در عرض آن و به عبارت دیگر، ولایت فقیه از فروع ولایت معصومین (ع) می‌باشد، منتهی هر دو در یک زمان قابل اعمالند. بدین ترتیب، حکومت اسلامی نیز همانند سایر حکومت‌های عرفی باید هم دارای مرکزیتی باشد که در زمان حضور امام (ع) با شخص معصوم خواهد بود و علاوه بر آن، دارای حکومت‌های محلی که زیر مجموعه حکومت مرکزی‌اند، نیز هست. این حکومت‌های فرعی به دست علما و فقهای معتمد معصوم اداره خواهند شد. امّا در زمان غیبت امام (ع) فقیه اعلم و آگاه به زمان، به نیابت معصومین (ع)، رهبری کلّ حکومت را بر عهده می‌گیرد و سایر مؤمنین شایسته در مناصب فرعی انجام وظیفه خواهند کرد تا در مجموع، حکومت الهی بر گزار شود. بدیهی است فقیه حاکم می‌تواند بخشی از وظایف و حقوق حکومتی را به طریقه اذن یا وکالت به افراد مورد وثوق و مؤمن واگذار کند. در حقوق موضوعه ما، در بند آخر اصل ۱۱۰ قانون اساسی صراحتاً به این موضوع اشاره شده است و در واقع یکی از مبانی فقهی اصل پنجم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، حدیث شریف مزبور است.

دلالت حدیث بر ولایت رهبری، ولایت فتوا، ولایت قضا

با استفاده از مبانی فقهی و قانونی، می‌توان برای رهبر جامعه اسلامی سه نوع ولایت قائل شد: ۱- ولایت رهبری: یعنی امور کلی و سیاست‌های کلان جامعه بر عهده رهبر است (مفاد اصول ۱۱۰ و ۱۰۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران)؛ ۲- ولایت فتوا: بیان احکام و دستورات دینی در امور شخصی و روابط خصوصی مردم بخشی از وظایف رهبران الهی جامعه است؛ ۳- ولایت قضا: دادرسی و رفع خصومات باید به دست کسانی صورت گیرد که عالم به احکام اسلامی بوده و واجد شرایط عدالت و تقوا هم باشند (مفاد بند ب فراز ۶ اصل ۱۱۰ و ۱۵۷ قانون اساسی). کلیه امور مزبور از جمله کارهای لازم برای اداره حکومت و جامعه بوده و جزء مجاری امور بوده که می‌توان از آن به «امور جاریه» تعبیر نمود؛ یعنی امور جاریه باید به دست علمای الهی باشد. پس رهبری، فتوا و دادرسی، هر سه از شئون امام (ع) و در غیبت وی، از شئون فقیه است.

نکته

حدیث شریف، تنها قادر به اثبات اختیارات کلی فقها و رهبری آنان است، ولی نحوه مشروعیت حکومت و به جریان انداختن کارها و هم چنین نحوه استنباط احکام فقهی و یا چگونگی دادرسی از آن به دست نمی‌آید، بلکه باید تفصیل این امور را از دلایل دیگر و قواعد مقرر شرعی استنباط نمود. لذا جواز و یا عدم جواز تصرف در اموال و غیره به عنوان حکم اولی یا ثانوی، باید با دلایل دیگر ثابت شود و اثبات آن از عهده این حدیث خارج است و بدیهی است کلیه اموری که در مشروعیت آن تردید وجود داشته باشد، نیاز

به استنباط فقیه - که خود اهل فن و خیره است - دارد.

نتیجه

به موجب حدیث شریف، فقیه جامع شرایط دارای دو منصب سیاسی و مذهبی خواهد بود، ولی دامنه و حوزه و اطلاق و تقیید آن، به بررسی دلایل دیگری نیازمند است.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار- ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزیق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی

دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای
 و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۰۲۳۵۰۵۲۴)
 ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...
 ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه
 ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال
 دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان
 تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶
 وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی:
www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳-۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲-۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور
 کاربران ۲۳۳۳۰۴۵-۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده ولی
 جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل
 و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق
 روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایند انشاءالله.

شماره حساب ۰۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شبا: -۰۶۲۱-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۱۸۰-۰۹۰ IR
 ۰۶۰۹-۵۳ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید
 ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام: - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده
 است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار
 شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است،
 هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر می داری: مردی
 اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می رسانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از
 پیروان ما را دارد، اما تو دریچه ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را ببدان، نگاه می دارد و با حجت های خدای متعال،
 خصم خویش را ساکت می سازد و او را می شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رها کردن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی
 همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش
 از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند
 آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گامگاه

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

